

חטאנו לפניך רחם עלינו

כ"ב אלול, הרב אלישע לוי, מחזור כ"ו, מלמד בת"ת שע"י ישיבת הגולן

חטאנו לפניך

בכל שנה מחדש, עת מגיעות הסליחות, ואיתם הפיוט המפורסם 'אדון הסליחות', מנקרת בי מחדש השאלה: בפזמון הפיוט אנו שרים: "חטאנו לפניך, רחם עלינו". מה פשר רצף המילים? חטאנו לפניך, ולכן מגיע לנו שתרחם עלינו?! אין כאן נימוק לבקשת הסליחה, אלא כמין אמירה שיש בה יותר קביעה ודרישה: חטאנו לפניך - רחם עלינו! אך נניח לתמיהה זו עתה.

במזמור אותו אנו אומרים בכל יום מהימים הללו, מזמור כ"ז בתהילים, 'לדוד ה' אורי וישעי', ישנו פסוק שגם הוא בכל שנה מחדש לא נותן לי מנוח. אומר דוד המלך ע"ה: "לך אמר ליבי, בקשו פני, את פניך ה' אבקש". כמעט כל פרשני הפשט מבארים את הפסוק באופן הבא: לך, בשליחותך, אומר ליבי לבקש את פניך ואכן את פניך ה' אני מבקש.

באופן אישי אני רוצה לנסות להסביר את הפסוק באופן קצת שונה, וב"ה שמעתי שגם האדמו"ר הזקן מבאר את הפסוק בכיוון הזה: 'לך אמר ליבי' - ליבי מבקש לך, אותך ה', ולשם כך אני צריך לבקש את פני, את פנימיותי, להתבונן פנימה אל תוך תוכי, ושם למצוא אותך.. אבל דוד ממשיך ואומר: 'את פניך ה' אבקש' - כלומר, לא די לי בהתבוננות ובגילוי שאתה רבש"ע מופיע בי, מבקש אני מה שהוא למעלה מזה, למעלה מהגילוי. את פניך ה' אבקש. את פנימיותך, פנימיות שם הויה, מעל כל גילוי. במילים אחרות, יש כאן בקשה או שאיפה של דוד להתבטלות והתכללות באורו יתברך.

האם יש מקום בחיים שלנו לשאיפה כזו? לכיוון כזה של עבודה? הרי בקושי רב עולה בידינו להתבונן פנימה אל תוך תוכנו ושם לאחוז בנקודה שהיא מקור חיינו, וכיצד זה נתעלה למדרגה כזו של ביטול?

רחם עלינו

לענ"ד, ר' צדוק הכהן מלובלין, בחידוש מפליא מכוון לשאלה הזו באופן נסתר, כשהוא מגדיר את מושג התשובה בספרו 'צדקת הצדיק' (אות מ):

עיקר התשובה הוא עד שיאיר ה' את עיניו שיהיו זדונות כזכויות. רוצה לומר, שיכיר ויבין שכל מה שחטא היה גם כן ברצון ה' יתברך.

במבט ראשון ושטחי דברי ר' צדוק משוללים הבנה. האם כוונתו לומר שלאדם אין אחריות על מעשיו וחטאיו? הבנה זו כמובן קשה מאד לתפיסה. במבט מעמיק יותר, נראה שר' צדוק חותר בדיוק לנקודה אליה חותר דוד המלך בבקשתו: הרי כל אישיותו של האדם מיוסדת על נקודת השליטה שלו על חייו ומעשיו. במילים אחרות קוראים לזה 'אגו'. אומר ר' צדוק, אדם צריך לוותר על החלק הזה שבאישיות שלו, ולהשאיר חלל שם הוא כבר לא השולט. במקום הזה האדם צריך לשוב ולקבל את עצמו עם חסרונו. ודווקא התנועה הזו של קבלת העצמי, יש בה צד של ביטול אל רבש"ע.

בנקודה זו, אומר ר' צדוק, פוגש האדם ביתר שאת את הקב"ה. מהבחינה הזו, העבודה של קבלת עצמי כבעל חסרון או כמי שפועל חסרון ובנקודה זו להבין שרבש"ע היה נוכח יחד איתי בשעת החטא, היא גדולה יותר מהעבודה של תיקון המעשים בצד הטכני ואפילו הפנימי שלהם, צד שכמובן אי אפשר לדלג עליו בשום אופן.

מהבחינה הזו, האדם צריך לומר לעצמו, 'נכון, אני החוטא, אני הוא זה שנכשל, אבל לא הייתי לבד במקום הזה'. וכשאדם שב בתשובה הוא יודע שהקב"ה לא מחכה לו רק בסוף הדרך, כשמעשיו מיושרים ומתוקנים, אלא צועד עמו לכל אורך התהליך. כשאני מבקש לשוב ולהאיר את המקום בו נכשלתי אני יודע שזה באמת אפשרי כי אני לבד.

מעתה אמור: 'חטאנו לפניך' וכיון שכך, 'רחם עלינו'...